

ALDONA UZIĘBŁO

WPLYW KREATYWNEJ RACHUNKOWOŚCI NA WYBRANE DECYZJE FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW W OCENIE PRACOWNIKÓW KSIĘGOWOŚCI

Cel referatu i metody badawcze

Celem referatu jest rozpoznanie postrzegania problematyki kreatywnej rachunkowości przez pracowników księgowości w kontekście podejmowania decyzji finansowych.

Powyższe zamierzenie zostało zrealizowane na podstawie badania ankietowego, poprzez analizę opisową, opis oraz analizę i krytykę literatury przedmiotu.

Na potrzeby referatu przeprowadzono badanie wśród uczestników specjalistycznego kursu z zakresu finansów i rachunkowości, organizowanego przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, oddział w Gdańsku. Badanie odbyło się 8.01.2011 roku i miało formę ankiety z pytaniami jednokrotnego i wielokrotnego wyboru oraz z pytaniami otwartymi. Badanie jest niereprezentatywne. Ankietowane osoby są samodzielnymi księgowymi (60%), głównymi księgowymi (20%) oraz specjalistami w zakresie rachunkowości lub właścicielami przedsiębiorstw (20%). Wszyscy mają związek z księgowością, z czego 30% ponad 10 lat, 30% między 5–10 lat i również 30% między 3–5 lat. Pozostali pracują w księgowości poniżej 3 lat.

Postrzeżenie kreatywnej rachunkowości oraz jej przyczyn przez pracowników księgowości

Rachunkowość (księgowość) kreatywna opiera się na istniejących zasadach obowiązujących w rachunkowości, „co przy prawidłowej ich interpretacji i zastosowaniu przeciwdziała negatywnym zjawiskom fałszowania i deformowania sprawozdania finansowego¹²”.

¹ J. Wiśniewska: *Kreatywna rachunkowość. Przyczyny występowania i skutki dla firm*, „Serwis Finansowo-Księgowy” 2005, nr 13.

Tabela 1

Definicje kreatywnej księgowości

Rachunkowość prowadzona zgodnie z literą prawa w przypadku, gdy przy wyborze metod wyceny aktywów i pasywów oraz wyniku finansowego przyjęto zasady, które pokazują jednostkę w jak najlepszym świetle		
Nieodłączny element kreowania wizerunku przedsiębiorstw	Kreatywna księgowość	Dopuszczalne rozwiązania zgodne z prawem i rzeczywistością
Ma swoje ramy, wynikające z obowiązujących regulacji finansowo-księgowych, co przy prawidłowej ich interpretacji przeciwdziała karykaturalnym deformacjom obrazu kondycji przedsiębiorstw		

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Jakubczyk-Cały: *Granice bezpieczeństwa kreatywnej rachunkowości*, „Gazeta Prawna” 2002, nr 219; E. Mączyńska: *Ewidencje. Manipulowana rachunkowość*, „Gazeta Prawna” 2002, nr 219; J. Wiśniewska: *op.cit.*

Ponieważ przedsiębiorstwa mają możliwość wyboru metod pomiaru oraz treści i formy sprawozdania finansowego, te dopuszczalne rozwiązania stosują wszystkie jednostki w celu jak najbardziej korzystnego przedstawienia danych finansowych². Kreatywna rachunkowość w pozytywnym rozumieniu kończy się tam, gdzie przekraczane jest prawo i zaczyna tzw. księgowość agresywna: „świadome, zamierzone i celowe prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych w sposób sprzeczny z przepisami, lub przy niewłaściwie i tendencyjnie interpretowanych przepisach oraz zasadach rachunkowości, który może zaszkodzić użytkownikom informacji księgowych poprzez przedstawienie innej (lepszej lub gorszej) niż rzeczywista sytuacji ekonomicznej jednostki³”.

Na potrzeby tego referatu kreatywną rachunkowość zdefiniowano jako „prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych przepisach wskazany, a który jest wynikiem pomysłowego, twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad⁴”.

Badanie ankietowe rozpoczęto od zdefiniowania pojęć kreatywnej i agresywnej rachunkowości oraz przedstawienia zakresu decyzji finansowych. Połowa badanych stwierdziła, że w trakcie pracy zawodowej zetknęła się z kreatywną rachunkowością. Następnie badani określili swój stosunek do tego zjawiska (70% odpowiedzi: zjawisko pozytywne, 20% negatywne, 10% brak zdania) oraz wyrazili własne opinie odnośnie do czynników sprzyjających jej stosowaniu (tab. 2).

² D. Krzywda: *Wiarygodność sprawozdań finansowych*, „Serwis Finansowo-Księgowy” 2003, nr 17.

³ P. Gutt: *Kreatywna rachunkowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 11.

⁴ *Ibidem*, s. 10, 11.

Tabela 2

Czynniki sprzyjające kreatywnej rachunkowości (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi oraz podania własnych przykładów)

Czynnik	Odpowiedzi pozytywne (%)
a) postawa kierownictwa (sugestie, oczekiwania co do wyników)	50
b) postawa kierownictwa (naciski, żądania)	40
c) wiedza, doświadczenie, umiejętności pracowników działu księgowości	40
d) oczekiwania kredytodawców	50
e) oczekiwania właścicieli	40
f) polityka podatkowa przedsiębiorstwa	50
g) inne.....	brak odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badani mają świadomość istnienia kreatywnej rachunkowości, jednak część z nich nie odróżnia jej od zjawiska agresywnej księgowości (20% ocen negatywnych pojęcia: kreatywna rachunkowość; kojarzenie kreatywności z naciskami, żądaniami kierownictwa). Ankietowani, będąc „praktykami”, nie poświęcają dostatecznej uwagi teorii rachunkowości, kształtowaniu polityki rachunkowości – co jest przecież pewnego rodzaju kreacją wizerunku przedsiębiorstw. Każde przedsiębiorstwo prowadzące pełną księgowość ustala przecież, w ramach istniejącego prawa, własne rozwiązania m.in. odnośnie do:

- określenia roku obrotowego, okresu sprawozdawczego,
- zasad rachunkowości i ich zmian w trakcie roku obrotowego,
- tworzenia odpisów amortyzacyjnych,
- tworzenia rezerw.

Nie pamiętając o tych podstawach funkcjonowania jednostki, część ankietowanych postrzegala kreatywną rachunkowość jako fałszowanie rzeczywistego obrazu jednostki. Stosunkowo niski udział wskazań odpowiedzi „wiedza, doświadczenie, umiejętności pracowników księgowości” sugeruje, że badani nie widzą samodzielnej możliwości kształtowania polityki rachunkowości. Oczywiście, w połączeniu z innymi odpowiedziami może to oznaczać wpływ pozostałych osób na tę politykę (właściciele, kierownictwo, kredytodawcy, aparat skarbowy). Jednak nawet w takim przypadku księgowy powinien aktywnie uczestniczyć w tworzeniu obowiązujących w danym przedsiębiorstwie rozwiązań polityki rachunkowości.

Kreatywna rachunkowość a kształtowanie kapitału własnego oraz podział wypracowanego przez firmę zysku

Kształtowanie wysokości kapitału własnego jest powiązane m.in. z decyzją o jego podniesieniu za pomocą zatrzymania części (całości) wypracowanego przez przedsiębiorstwo zysku. Decyzję o wypłacie zysku w postaci dywidend bądź jego pozostawieniu w przedsiębiorstwie podejmują właściciele, opierając się na danych ze sprawozdania finansowego. W tym miejscu rozpoczyna się wpływ rachunkowości kreatywnej; kolejne pytania w ankiecie dotyczyły właśnie kształtowania kapitału własnego i podziału zysku.

Tabela 3

Wpływ rachunkowości kreatywnej na decyzje dotyczące kształtowania kapitału własnego (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi oraz podania własnych przykładów)

Decyzja	Odpowiedzi pozytywne (%)
a) tworzenie odpisów aktualizujących wycenę inwestycji zaliczonych do aktywów trwałych (przy wzroście ich wartości)	50
b) wybór polityki wyceny zawyżającej lub zaniżającej wartość aktywów	50
c) błędy z okresów ubiegłych	20
d) inne.....	brak odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Uzyskane odpowiedzi nie są wystarczające do udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie. Tylko połowa badanych widzi związek pomiędzy wymienionymi (podpunkty a, b) działaniami a kształtowaniem kapitału własnego. Nie wskazano żadnych dodatkowych czynników powodujących taką więź. Przy tak dobranej próbie badawczej, z uwagi na kwalifikację ankietowanych, trudno byłoby to wyjaśnić brakiem ich doświadczenia zawodowego.

Na pytanie, czy istnieje zależność między rachunkowością kreatywną a decyzjami związanymi z podziałem wypracowanego przez przedsiębiorstwo zysku, tylko 30% odpowiedziało „tak” (patrz podsumowanie).

Kreatywna rachunkowość a zaciągnięcie kredytów i pożyczek oraz kształtowanie optymalnej struktury kapitału

Kolejny element pasywów to kapitał obcy; pytanie dotyczyło powiązań między kreatywną rachunkowością a poziomem zadłużenia przedsiębiorstwa (tab. 4).

Tabela 4

Wpływ rachunkowości kreatywnej na decyzje dotyczące poziomu zadłużenia
(możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi oraz podania własnych przykładów)

Decyzja	Odpowiedzi pozytywne (%)
a) zaliczenie zobowiązań do krótkoterminowych lub długoterminowych	50
b) wybór wyceny bilansowej	50
c) zmiana momentu powstania zobowiązania	40
d) tworzenie rezerw lub zobowiązań	50
e) inne.....	brak odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Połowa badanych widzi powiązania pomiędzy kształtowaniem zobowiązań krótko- i długoterminowych, wyborem wyceny bilansowej, decyzjami o stworzeniu rezerwy lub zobowiązaniami a decyzjami związanymi z poziomem zadłużenia przedsiębiorstwa. Szczególną rolę ogrywają tu rezerwy – są wyjątkowo podatne na możliwość kształtowania ich wysokości, a nawet samego istnienia. Zwraca uwagę niższa od pozostałych liczba odpowiedzi na podpunkt „c” – zmianę momentu powstania zobowiązania; być może związane jest to z faktem, że decyzje o kredycie podejmuje zarządzający przedsiębiorstwem.

Połowa ankietowanych widzi związek między kształtowaniem optymalnej struktury kapitału a kreatywną rachunkowością.

Podsumowanie

Na zakończenie ankiety zadano pytanie podsumowujące, prosząc o ponowną ocenę wpływu kreatywnej księgowości na wybrane decyzje finansowe przedsiębiorstw (tab. 5).

Tabela 5

Wpływ rachunkowości kreatywnej na wybrane decyzje finansowe przedsiębiorstw
(możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi)

Decyzja	Odpowiedzi pozytywne (%)
a) pozyskania dodatkowego kapitału własnego	50
b) wykorzystania wypracowanego przez firmę zysku	50
c) zaciągnięcia kredytów i pożyczek	60
d) tworzenia optymalnej struktury kapitału	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zależność między rachunkowością kreatywną a decyzjami związanymi z podziałem wypracowanego przez przedsiębiorstwo zysku dostrzegło 50% badanych; we wcześniejszym pytaniu taką odpowiedź wskazało 30% osób. Prawdopodobnie jest to związane z faktem, że w miarę udzielania odpowiedzi na kolejne pytania, badani zaczęli dostrzegać coraz więcej powiązań między rachunkowością kreatywną a decyzjami finansowymi. Pozostała liczba twierdzących odpowiedzi jest zgodna z wcześniej udzielonymi.

Otwarte pozostaje pytanie: czy ankietowani rozpoznali wszystkie elementy kreatywnej rachunkowości, z którą się zetknęli? Udzielenie odpowiedzi wymaga dalszych badań

Literatura

- Gutt P.: *Kreatywna rachunkowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Jakubczyk-Cały E.: *Granice bezpieczeństwa kreatywnej rachunkowości*, „Gazeta Prawna” 2002, nr 19.
- Krzywda D.: *Wiarygodność sprawozdań finansowych*, „Serwis Finansowo-Księgowy” 2003, nr 17.
- Mączyńska M.: *Ewidencje. Manipulowana rachunkowość*, „Gazeta Prawna” 2002, nr 219.
- Wiśniewska J.: *Kreatywna rachunkowość. Przyczyny występowania i skutki dla firm*, „Serwis Finansowo-Księgowy” 2005, nr 13.

dr Aldona Uziębło
biegły rewident
Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku

Streszczenie

Dla potrzeb referatu przeprowadzono badanie ankietowe, niereprezentatywne, wśród uczestników kursu z zakresu finansów i rachunkowości. Z kreatywną księgowością w trakcie pracy zawodowej zetknęło się 50% badanych; 70% z nich określiło swój stosunek do tego zjawiska jako pozytywny, wskazując na trzy główne czynniki przyczyniające się do stosowania tego typu rachunkowości: postawę kierownictwa (sugestie, oczekiwania co do wyników), oczekiwania kredytodawców i prowadzoną przez przedsiębiorstwo politykę podatkową. Kreatywna rachunkowość, zdaniem ankietowanych, wpływa na decyzje dotyczące pozyskania dodatkowego kapitału własnego (50% badanych), wykorzystania wypracowanego zysku (50%), zaciągnięcia kredytów i pożyczek (60%), tworzenia optymalnej struktury kapitału (50%). Otwarte pozostaje pytanie: czy ankietowani rozpoznali wszystkie elementy kreatywnej rachunkowości, z którą się zetknęli? Udzielenie odpowiedzi wymaga dalszych badań.

THE INFLUENCE OF CREATIVE ACCOUNTING ON CHOSEN FINANCIAL DECISIONS OF ENTERPRISES IN THE RATING OF THE BOOKKEEPING PERSONNEL**Summary**

For the purposes of the paper a questionnaire survey was conducted, unrepresentative, amongst participants of the course in the scope of finances and accounting. In the process of the career 50% examined touched the creative bookkeeping; 70 % of them determined their ratio to this phenomenon as positive, showing three main factors causing using this type of accounting: attitude of the management (suggestions, expecting as for results), expectations of lenders and the fiscal policy conducted by the enterprise. Creative accounting, with turning over respondents, influences decisions concerning raising the extra equity capital (50% examined), using retained earnings (50%), contracting credit and loans (60%), creating of the optimum structure capital (50%). A question, whether respondents recognised all elements of creative accounting which they encountered, remains open; giving the answer that question requires further research.

